

دین و سیاست در پاکستان

www.ketab.ir

سرشناسه	موسوی، سیدحامد، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	دین و سیاست در پاکستان/سیدحامد موسوی.
مشخصات نشر	تهران: نشر تفزیز، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۱۶۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۵۶-۳-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	اسلام -- پاکستان -- تاریخ -- قرن ۲۱ م.
موضوع	حزب‌های سیاسی -- پاکستان -- تاریخ -- قرن ۲۱ م.
موضوع	پاکستان -- روابط خارجی -- قرن ۲۱ م.
رده‌بندی کنکده	۱۳۹۱ ۹۵۸/۳۸۹DS
رده‌بندی دیویی	۹۵۳/۹۱۰۵
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۰۱۵۳۳

انتشارات تفزیز

تهران، خیابان جانبازان غربی، کوچه شهید احمدی، ساختمان ستاره، واحد ۳

تلفکس: ۷۷۸۴۰۶۵۸

سید حامد موسوی

دین و سیاست در پاکستان

چاپ اول

۳۰۰۰ نسخه

۵۳۰۰ تومان

تابستان ۱۳۹۱

چاپ ترانه

مدیر تولید: سید شهاب الدین ملاسعیدی

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۵۶-۳-۶

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۵۶-۳-۶

dargahi@iauec.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۹
بخش اول: نمایه پاکستان	
■ فصل اول: اطلاعات عمومی.....	۱۲
نام کشور.....	۱۲
موقعیت و ویژگی‌های جغرافیائی.....	۱۲
موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک.....	۱۳
تقسیمات کشوری.....	۱۴
ویژگی‌های جمعیتی، قومی و زبانی.....	۱۴
اعیاد و مناسبت‌ها.....	۱۵
ارتباطات جمعی.....	۱۶
فرهنگ.....	۱۷
اقتصاد.....	۱۸
• تقسیم بندی تاریخی اقتصاد.....	۱۹
• نظام اقتصادی.....	۲۰
■ فصل دوم: برآورد سیاسی.....	۲۲
تاریخچه سیاسی.....	۲۲
قانون اساسی.....	۲۳
قوة مجریه.....	۲۴
قانونگذاری.....	۲۵
حکومت محلی و نظام مجالس ایالتی.....	۲۶
نظام قضایی.....	۲۷
اصول سیاست داخلی.....	۲۷
اصول سیاست خارجی.....	۲۸
عضویت در سازمان‌های بین‌المللی.....	۲۹
ارتش.....	۳۰
• ارتش و سیاست.....	۳۱
• روابط دولت و ارتش.....	۳۳
توان نظامی و هسته‌ای پاکستان.....	۳۴
سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی.....	۳۶
ساختار سازمان اطلاعاتی.....	۳۶

۳۸..... احزاب سیاسی

۳۹..... تاریخچه احزاب سیاسی

احزاب مهم سیاسی

۴۰..... حزب مسلم لیگ پاکستان (گروه قائد اعظم - PML-Q)

۴۱..... حزب مردم پاکستان (PPP)

۴۱..... حزب مسلم لیگ نواز شریف

۴۲..... حزب جماعت اسلامی

۴۵..... حزب عوامی ملی

۴۵..... نهضت قومی مهاجر

۴۶..... حزب جهاد

۴۶..... کنفرانس سراسری جامو و کشمیر پاکستان

۴۶..... حزب مرفی مردم

۴۷..... حزب ملی پاکستان

۴۷..... حزب دموکراتیک ملی

احزاب سیاسی مذهبی

۴۷..... جمعیت علمای اسلام

۴۸..... جمعیت علمای اسلام (شاخه فضل الرحمان)

۴۸..... جمعیت علمای اسلام (شاخه سمیع الحق)

۴۹..... جمعیت علمای پاکستان

۵۰..... تحریک نفاذ فقه جعفری

۵۰..... گروه اسلامی اهل حدیث

نخبگان سیاسی و مذهبی

۵۰..... محمدعلی جناح

۵۱..... محمد اقبال لاهوری

۵۲..... بی نظیر بوتو

۵۳..... پرویز مشرف

۵۴..... نواز شریف

۵۴..... زرداری

۵۵..... ژنرال حمیدگل

۵۷..... سمیع الحق

بخش دوم: دین در پاکستان

۵۹..... فصل اول: پاکستان اسلامی

۶۱..... ترکیب مذهبی در پاکستان

۶۱..... نظام آموزش علوم دینی و مذهبی

۶۲..... درجه‌های دینی روحانیون

۶۳.....	رابطه دین و سیاست در پاکستان.....
۶۳.....	بررسی تاریخی حضور اسلام در شبه قاره هند.....

■ فصل دوم: گرایش‌های مذهبی و جریان‌های مهم فکری مسلمانان پاکستان..... ۶۶

۶۶.....	۱- دیوبندیه و مدرسه دیوبند.....
۷۲.....	• عقاید دیوبندی.....
۷۵.....	• بزرگان دیوبند.....
۷۷.....	۲- بریلویه.....
۷۹.....	• بزرگان بریلویه.....
۷۹.....	• عقاید بریلویه.....
۸۱.....	۳- اهل حدیث.....
۸۲.....	۴- تشیع.....
۸۴.....	• موقعیت شیعیان در پاکستان.....
۸۵.....	• شکل‌گیری جریان‌ها و تشکل‌های سیاسی شیعیان پاکستان.....
۸۸.....	• تعارض‌های شیعیان با وهابیت.....

بخش سوم: مسائل فرقه‌ای مذهبی و افراط‌گرایی در پاکستان

۹۰.....	■ فصل اول: عوامل مؤثر در افراط‌گرایی فرقه‌ای مذهبی.....
۹۱.....	ضیاءالحق و رشد افراط‌گرایی.....
۹۲.....	نقش مدارس دینی در رشد جریان‌های فرقه‌ای مذهبی در پاکستان.....
۹۴.....	جغرافیای افراط در پاکستان.....
۹۷.....	■ فصل دوم: گروه‌های فرقه‌ای مذهبی.....
۹۷.....	لشکر طیبه.....
۹۸.....	سپاه صحابه.....
۹۹.....	لشکر جهنگوی.....
۱۰۰.....	جماعت الدعوه.....

بخش چهارم: روابط خارجی

۱۰۲.....	■ فصل اول: روابط منطقه‌ای.....
۱۰۲.....	هند رقیب دیرینه.....
۱۰۴.....	رقابت نظامی و هسته‌ای.....
۱۰۵.....	بحران کشمیر.....
۱۰۸.....	• شیعیان کشمیر.....
۱۱۰.....	• بحران کشمیر و رشد افراط‌گرایی فرقه‌ای در پاکستان.....
۱۱۱.....	روابط با ایران.....

۱۱۳	• مناسبات فرهنگی و اقتصادی.....
۱۱۵	• زمینه‌های تأثیرگذاری بر روابط دو کشور اسلامی ایران و پاکستان.....
۱۱۸	• نقش سایر کشورها در روابط ایران و پاکستان.....
۱۱۹	روابط با عربستان.....
۱۱۹	• تاریخچه روابط سیاسی.....
۱۲۱	• عربستان و نشر وهابیت در پاکستان.....
۱۲۲	• انرژی هسته‌ای و روابط دو کشور.....
۱۲۳	روابط با افغانستان.....
۱۲۳	• همسایه یا عمق استراتژیک.....
۱۲۷	• تاریخچه اختلافات خط دیوراند.....
۱۲۸	• نقش خط دیوراند در روابط افغانستان با پاکستان.....
۱۳۱	• روابط پاکستان و دولت مجاهدین.....
۱۳۸	• افغانستان و پاکستان پس از طالبان.....
۱۴۰	• چشم انداز روابط سیاسی و اقتصادی دو کشور.....
۱۴۳	روابط با چین.....
۱۴۳	• تاریخچه روابط سیاسی.....
۱۴۵	• نقش هند در مناسبات دو کشور.....
۱۴۶	• بندر گوادر و توسعه روابط اقتصادی.....
۱۴۸	• فصل جدید در مناسبات میان دو کشور.....
۱۴۹	■ فصل دوم: روابط با آمریکا و غرب.....
۱۴۹	امریکا، متحد دیرینه.....
۱۴۹	مناسبات پاکستان و آمریکا از زمان تأسیس تا حمله شوروی به افغانستان.....
۱۵۲	امریکا، پاکستان و طالبان.....
۱۵۳	حمله‌های ۱۱ سپتامبر و روابط دو متحد دیرینه.....
۱۵۶	اوباما و پاکستان.....
۱۵۷	چالش‌های آمریکا در پاکستان.....
۱۵۹	مناطق قبیله‌ای پاکستان و آمریکا.....
۱۶۰	افزایش گرایش‌های ضد آمریکایی در پاکستان.....
۱۶۱	نگاهی به آینده دولت پاکستان و تروریسم طالبانی.....
۱۶۳	روابط با اتحادیه اروپا.....
۱۶۵	منابع.....
۱۶۶	مقالات.....
۱۶۷	منابع اینترنتی.....

مقدمه

از استقلال پاکستان ۶ دهه می‌گذرد و این کشور اسلامی فراز و نشیب‌های گوناگونی را در این سال‌ها به خود دیده است. از مهم‌ترین رویدادهایی که تفسیر هر یک از آن‌ها به تنهایی می‌تواند نقش این کشور را در تحولات منطقه به خوبی نشان دهد، می‌توان به تبدیل شدن پاکستان به کانون اصلی ساماندهی مبارزان جبهه اسلامی در نبرد افغانستان با شوروی و نفوذ در روند شکل‌گیری دولت مجاهدین، حمایت همه‌جانبه از شکل‌گیری دولت طالبان و همکاری در ائتلاف ضدتروریسم پس از حوادث ۱۱ سپتامبر و میزبانی باقیمانده اعضای شبکه القاعده اشاره کرد. پاکستان به‌رغم اقتصاد نه‌چندان پویا، بهره‌گیری از ارتش قدرتمند و در اختیار داشتن سلاح‌های هسته‌ای و توان موشکی بالا، به عنوان کشوری با شرایط مناسب دفاعی و نظامی خود را به کشورهای دیگر منطقه معرفی کرده است. در فعالیت‌های منطقه‌ای، روابط با هند و افغانستان برای پاکستان همواره از اهمیت بالایی برخوردار بوده است. نگاه پاکستان به افغانستان از ابتدا در چارچوب عمق استراتژیک تعریف شده و اسلام‌آباد افزایش نفوذ خود در افغانستان را در راستای تضعیف قدرت منطقه‌ای هند ارزیابی می‌کند. هرچند ظرفیت‌های اقتصادی - سیاسی، علمی و نظامی هند به مراتب بیش از پاکستان است، اما رقابت هسته‌ای این دو کشور به عنوان رقیب دیرینه کماکان ادامه دارد و تلاش هر دو کشور بر آن است که با بهره‌گیری از فن‌آوری‌های نوین نظامی و دفاعی، توان بازدارندگی خود را به رخ رقیب بکشند. هم‌چنین به‌رغم خویشتن‌داری دو کشور در خصوص منازعات فرقه‌ای کشمیر، این معضل همچنان به عنوان اصلی‌ترین مناقشه دو رقیب هسته‌ای، بدون راه‌حل اساسی باقی مانده است.

از زمان استقلال پاکستان تحولات و رویدادهای مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی این کشور به دلایل گوناگون برای ایران (به عنوان همسایه) همواره اهمیت ویژه‌ای داشته است. ایران و پاکستان به عنوان دو کشور قدرتمند اسلامی منطقه، در مناسبت‌های دو طرفه فی‌مابین و مسائل منطقه‌ای سعی در اتخاذ سیاست‌های مبتنی بر حفظ منافع ملی و منطقه‌ای داشته‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد همکاری‌های پاکستان و ایالات‌متحده از مهم‌ترین و اصلی‌ترین موضوع‌های مورد توجه ایران بوده است. به عبارتی گسترش روابط اسلام‌آباد و واشنگتن می‌تواند

زنگ خطری در خصوص محاصره ایران در مرزهای شرقی تلقی شود. هرچند که کاهش این روابط می‌تواند به گسترش افراط گرایی در پاکستان دامن زده و در نهایت، گروه‌های تندرو شرایط سقوط دولت این کشور را فراهم کنند. البته، این تصور خوشبینانه زمانی پذیرفتنی است که مشخص شود هدف امریکا در پاکستان، مبارزه با گروه‌های تروریستی است نه غیر آن.

نکته مهم دیگر، حساسیت کاخ سفید و غرب از نزدیکی و اتحاد دولت‌ها و ملت‌های مسلمان است. در این راستا، جبهه استعمار با تدوین سیاست‌هایی توانسته در کم‌رنگ کردن عوامل وحدت کشورهای اسلامی همچون اشتراکات مذهبی و فرهنگی گام‌های مؤثری بردارد.

از مهم‌ترین سیاست‌های مورد اشاره، دامن زدن به اختلافات قومی و مذهبی اقوام و فرقه‌های مختلف کشورهای اسلامی و به تبع آن رویارویی اهل تسنن و تشیع است. اکنون کشور پاکستان از کانون‌های اصلی افراط‌گرایی فرقه‌ای و تعارض‌های مذهبی است و این موضوع چندسالی است در مناقشات‌های ایران با پاکستان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. جریان‌های فرقه‌ای مذهبی پاکستان که معنای اصلی همچون شرایط خاص سیاسی و مذهبی این کشور و نقش کشورهای دیگری همچون امریکا و عربستان هستند، در محیط پیرامونی ایران رشد قابل توجه و پر معنایی یافته‌اند. در استان‌های شرقی به خصوص در سیستان و بلوچستان رگه‌هایی دال بر گسترش تنش‌های قومی و فرقه‌ای مذهبی متأثر از دخالت عوامل خارجی مشاهده می‌شود. بنابراین، شناخت و بررسی چگونگی شکل‌گیری و بروز و ظهور هر یک از این جریان‌ها با توجه به ارتباط مستقیمی که با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران دارد، لازم و ضروری به نظر می‌رسد. به هر ترتیب این موضوع از عوامل تأثیرگذار در کاهش امنیت پایدار مناطق شرقی ایران و روابط ایران و پاکستان خواهد بود. از این رو بهتر است که دو کشور با توسعه روابط فرهنگی سیاسی و اعتماد سازی لازم ضمن محدود کردن و مقابله با این تهدید منطقه‌ای، فضایی مناسب برای همکاری‌های بیشتر را فراهم کنند.

در این کتاب سعی شده ضمن ارائه تصویری از موقعیت جغرافیایی و مسائل اقتصادی، اجتماعی و نظامی پاکستان به تشریح چگونگی ورود اسلام به شبه قاره، نقش اسلام و اسلام‌گرایان در شکل‌گیری پاکستان و جنبش‌های مهم و تأثیرگذار اسلامی پاکستان همچون دیوبندی و بریلوی پرداخته شود. در ادامه به عوامل شکل‌گیری و رشد جریان‌های فرقه‌ای مذهبی و گروه‌های مهم وابسته به آن‌ها در پاکستان به صورت اجمالی اشاره شده و در پایان نیز روابط خارجی پاکستان با سایر کشورها مورد بررسی قرار گرفته است.

امید است که این کتاب بتواند در افزایش آگاهی پژوهشگران و علاقه‌مندان به مسائل پاکستان مؤثر واقع شود و سهمی هر چند ناچیز در افزایش اطلاعات آنان داشته باشد.